

ANNEKE VAN BAALEN

Adieu MVM

In oktober viert Man-Vrouw-Maatschappij zijn twintigste verjaardag door zich op te heffen. Feminisme is ondankbaar werk. Ik kwam een oude Dolle Mina tegen en die zei: goh, nu pas? Van mij hadden ze zich niet hoeven op te heffen. Toen ik laatst in het Vrouwenhuis was om een boekje voor de Bonte Was in te pakken, waren er verder alleen andere veteranen van andere onrendabele ondernemingen. Waarom zouden die paar MVM-sters van het eerste uur, die je toch gezellig ontmoet bij sommige Opzij-prijsuitreikingen, niet in verenigingsverband verbonden blijven? Dat zal de komst van de derde golf heus niet verhinderen. Het heeft immers, ook toen het veel groter en sterker was, zelfs de komst van de tweede golf niet verhinderd, al wierp het dan af en toe ferme dammen op. MVM is vanaf het begin een rare ambivalente club geweest. Onder de ferme façade van deskundige behartiging van de belangen van de werkende gehuwde vrouw - en daarmee van die van alle vrouwen. omdat het de bedoeling was dat alle vrouwen werkende gehuwde vrouwen zouden worden - woelde er van alles. Al op het eerste weekend vertelde prof.dr. H.M. In 't Veldt-Langeveld, die toen net een keurig boek had geschreven over Vrouw-beroep-maatschappij en die nu, dan wel zonder In 't Veldt erbij, een keurig voorzitter van allerlei raden en commissies is, me hoe teleurgesteld ze van de oprichtingsvergadering was thuisgekomen. Ze had het allemaal veel te keurig gevonden - op zijn minst verwacht dat we opgeroepen zouden worden met ons allen de straat op te gaan.

Wij zeiden zelf niet veel, op die vergadering. In mijn herinnering vertelde Joke Kool-Smit als voorzitter van het bestuur gewoon wat er van ons werd verwacht. Wij moesten zitting nemen in werkgroepen die de ernstigste belemmeringen van het bestaan van de gehuwde werkende vrouw zouden bestuderen en strategieën zouden ontwerpen om die weg te nemen. Een pressiegroep moesten wij worden, zoals Consumentenbond of ANWB, die politieke partijen en overheid zou bestoken met deskundig geformuleerde eisen op een ergerlijk verwaarloosd beleidsterrein (nu formuleer ik het te modern, maar het is ook allemaal zo vreselijk lang geleden).

Niemand zei hardop dat ze daar geen zin in had. Er was ook wel een soort vangnet: groepen over 'mentaliteitsverandering', voor degenen die geen specifieke deskundigheden hadden (en die opgezet zouden worden door een psychologe, die echter nooit tijd bleek te hebben). Ik voelde echter direct dat die niet zo'n hoge status zouden hebben, want ik meldde mij helemaal niet bij Mentaliteitsverandering, maar bij Politieke Partijen. Op zichzelf sloeg dat nergens op, want ik wist helemaal niets van politieke partijen; het was nooit in me opgekomen dat dat iets was waar je lid van kunt worden. Ik had de achterkanten van de aanmeldingsformulieren van MVM daarentegen volgeschreven met van alles over emotionele en seksuele uitbuiting van vrouwen. Dat kwam omdat ik niet zoals de meeste anderen een werkende gehuwde vrouw was. Ik woonde in een dorp met slechte verbindingen en was daar een gewone gehuwde vrouw met thuiswerk (wel wetenschappelijk, maar het betaalde net zo weinig) Mijn kinderen liepen zelf naar dezelfde school, dus problemen met kinderopvang, halen en brengen, ongelijke schooltijden, middagpauze en ongelijke vakanties had ik ook niet. Van de problemen die het opgesloten zijn in een voorstad met man en kinderen met zich meebrengt, wist ik echter alles.

Het onderzoeken van de partijprogramma's, hoe weinig het ook met mijn problemen en deskundigheden te maken had, gaf toch wel een zeker gevoel van het Echte Leven. De andere leden waren allemaal wel ergens lid van, meest PvdA en D66, onder leiding van een ferme PSP-ster, en ik leerde daar van alles (uit een telefoontje naar het KVP-partijbureau bleek bijvoorbeeld dat niemand daar wist wie hun partijprogramma opstelde). Nadat wij hadden vastgesteld dat de meeste partijen weinig aan vrouwenbelangen deden, gingen wij zelf een eisenprogramma opstellen (ik schaam me nog als ik er aan denk dat wij de alimentatie na een jaartje of wat lieten ophouden, omdat het huwelijk geen levensverzekering

¹ Verschenen in *Katijf*, 8ste jrgng, nr 47, okt/nov 1988

is). Dat programma voelde al aanzienlijk minder als het echte leven en meer als het vullen van papier. Eisen hadden immers alleen zin als we ook machtsmiddelen hadden, de bedoelde pressie konden uitoefenen, maar waar moesten we die vandaan halen? De vereniging groeide langzaam. De pers vond onze rapporten niet interessant. We hadden de leden ook weinig aan te bieden. Ik weet niet wat het is met politiek geïnteresseerde, ijverige en verantwoordelijke mensen, maar het was een bijzonder ongezellige vereniging. We hadden altijd vergaderingen in heel ongezellige zalen en weekends in ongezellige oorden en ik kan me ook niet herinneren dat er ooit iemand dronken was of een lied zong. Het antwoord van het bestuur op de steeds terugkomende symptomen van malaise was overigens altijd hetzelfde: het inschakelen van een organisatiedeskundige. Daar hadden we er een heleboel van, allemaal mannen, en die maakten dan weer een nieuw model met allemaal andere blokjes en verbindingslijnen om de regionale en functionele taakverdelingen te scheiden en te verbinden. Helaas zaten er in die blokjes altijd maar weer dezelfde overwerkten vrouwen en waren er altijd dezelfde afdelingen actief: die in de akelige voorsteden, zoals Rijswijk en Zoetermeer. Daar leken ze het wél gezellig te hebben maar daar hadden we in Amsterdam niets aan.

Intussen waren er natuurlijk ook spanningen en zelfs conflicten. Je kunt achteraf zeggen dat de tweede golf nog midden in de backlash van de eerste golf begon: met de doodsangst om voor feminist, mannenhaatster, kenau of derde geslacht te worden uitgemaakt. In beginsel was MVM, met al die keurige echtparen en keurige rapporten, daar natuurlijk redelijk tegen afgeschermd, maar men bleef bezorgd om met de oude ideeën over de vrouwenbeweging geassocieerd te worden. Ik citeer Elsje Engelman in een dialoogje met Hedy d' Ancona in het MVM-Nieuws van mei 1969²: 'Wat me namelijk is opgevallen is dat we worden doodgeslagen met een houding van: zie je wel, er is niets nieuws onder de zon, dat is weer zo'n stel vrouwen met de broek aan. Men pint ons dan vast op een beeld dat al bekend is, dat van een emancipatie-beweging. Op die manier kan onze groep ingekapseld worden en daarmee meteen het gevoel dat we echt iets zouden kunnen veranderen. Je wordt minder gevaarlijk.' Ook d' Ancona vindt het gevaarlijk om MVM een emancipatiebeweging te noemen: 'Er ligt een suggestie voor de hand, vrouwen zijn een achtergebleven gebied, dáár moeten we iets aan doen. We werken dat misschien zélf enigszins in de hand, door in onze praktische doelstellingen veel punten naar voren te halen die speciaal de gehuwde vrouw met kinderen of gezinsverantwoordelijkheid in staat moeten stellen naast man of kinderen een positie in de maatschappij te laten vervullen. Maar ik geloof, dat dat slechts een praktisch facet is van een veel bredere kijk die we hebben - of ik heb - op een veranderende maatschappij, met veranderende gezinsfuncties en veranderende verantwoordelijkheden van mannen en vrouwen.' En dan Elsje weer: 'Maar we hebben niet alleen punten die uitsluitend die groep betreffen. We hebben toch langzamerhand in onze eigen kring wel een mentaliteit ontwikkeld die er oog voor heeft dat ook mannen een geweldig stuk onvrijheid hebben in de huidige constellatie. De man moet, zoals het nu is, het geld thuisbrengen voor het gezin en dat geld verdient hij vaak met werk dat hij helemaal niet zo aantrekkelijk vindt, maar dat hem toch zó in beslag neemt dat hij nauwelijks tijd heeft voor een stukje gezinsleven of een stukje privéleven. (...) Persoonlijk doet het mij daarom plezier als mannen nu al zich kunnen losmaken van hun werk om ook andere kanten van hun persoon te ontwikkelen. Dat heeft twee facetten: aan de ene kant maakt het de vrouw mogelijk de gezinstaat soms over te geven en zich in maatschappelijke richting te bekwamen.' etc., etc.

Het MVM-Nieuws, dat door deze dames werd geredigeerd, bevatte dan ook veel over rollenpatronen en in het bestuur was er ruzie. Want Joke Kool-Smit, hoe sociaal-democratisch ze ook was, paste toch niet helemaal in een neutrale presentatie van bevrijding van mannen en vrouwen uit knellende rollenpatronen. Ze was de hele toestand begonnen met *Het onbehagen bij de vrouw*, en ook in haar latere stukken (waarover ook ruzie was, omdat ze langer waren dan die van de anderen en zij dan vond dat die anderen maar moesten schrappen - achteraf terecht, maar niet echt vrouwelijk bescheiden gedrag) is ook zeer weinig over het onbehagen bij de man te vinden. En kennelijk hadden de leden van de

² *Tussen konfrontatie en samenwerking. Vijftien jaar pennetrekken door Aktiegroep Man Vrouw Maatschappij*, Zeist 1983, p. 2

vereniging toch behoefte aan enige feministische verontwaardiging bij hun geëmancipeerde toekomst, want Smit bleef de ziel van de vereniging.

Het onbehagen bij de vrouwen van MVM bleef verder ondergronds, ook toen in januari 1970 Dolle Mina verscheen en wèl de wereldpers haalde en wèl een gigantische toestroom van leden kreeg, zodat ze van een actiegroep ook ineens een soort vereniging dreigden te worden. Nog afgezien van de normale jaloezie die dat bij ons moest opwekken, was Dolle Mina niet aangenaam voor ons. Die hadden een veel listiger oplossing om de feministenhaat te vermijden: niet alleen een gemengde groep met veel linkse jongens met en zonder baarden, maar leuke, jonge vrouwen in af en toe werkelijk wonderbaarlijk mooie broeken. Wij van MVM werden daardoor van gewoon een beetje saai ineens uitgesproken truttig. Het bleek dat de jaren zestig al voorbij waren, zonder dat wij daar ook maar iets van hadden gemerkt.

Ik was intussen in het bestuur beland en daar steeds wanhopiger bezig met het zoeken van deskundigen op het gebied van de sociale verzekering en met het schrijven van vrolijke oproepjes in het Bulletin voor kadertrainingen en andere vormende bezigheden, waar zelden iemand op reageerde. Het enige succes uit die tijd dat ik me herinner was dat ik Mientje de Koning, een heuse hoogleraar in het belastingrecht, gevangen had en dat er nu een weldoortimmerd rapport kon verschijnen (Hieke Sniijders-Borst was in die tijd nog steeds maar huisvrouw en verder de enige die zich in MVM over de abortuswetgeving opwond). Dus toen Joke Kool het bestuur verliet om in de Amsterdamse gemeenteraad de lange mars door de instituties te beginnen, gingen wij alles anders doen. We schaften het voorzitterschap af en misschien waren we niet eens meer een bestuur, maar een koördinatiegroep of zoiets. Wij wierpen ons met Dolle Mina en het blad Margriet op een gigantische nationale vrouwenemancipatie-informatieactie, met radio en televisie en alles, die door een enthousiaste jongen van een organisatiebureau was verzonnen: 'Op de vrouw af'. Het waren allemaal wel dezelfde onderwerpen als altijd - part-time werk, kinderopvang, abortusvrijheid, en scholing en opleiding - en er werd voornamelijk ontzettend veel bestencild papier verspreid. Maar er kwamen gewone vrouwen naar de informatiecentra en er werd samengewerkt met de vrouwen van de gewone, traditionele vrouwenverenigingen, buiten de kringetjes van de meestal toch wel heel kleine plaatselijke afdelingen van MVM en Dolle Mina. We werden wel allemaal ziek, zo vermoeiend was het - de communistische mannen van Dolle Mina het eerst. En daarna wisten we helemaal niet meer wat we moesten doen. Intussen was Women's Lib in de VS op gang gekomen en wij kregen bladen en boeken opgestuurd, waarin nu eindelijk uitvoerig werd gesproken over de emotionele en seksuele onderdrukking van vrouwen en over een beweging van vrouwen samen, die mannen als de vijand zou opvatten. Dat knaagde natuurlijk aan de grondslagen, maar was toch heel verleidelijk. Wij publiceerden een vertaling van een artikel over consciousness-raising en ik voegde daar een voorzichtig oproepje aan toe: zouden wij niet eens met vrouwen samen uitzoeken of vrouwen in Nederland ook onderdrukt waren? Dat werd toen de eerste praatgroep (toen nog ganzenbordgroep geheten, naar het ganzenbord over het leven van de vrouw dat Marijke Harberts en Charlotte van Regteren Altena voor 'Op de vrouw af' gemaakt hadden en dat een groot succes was).

Daarna ging het allemaal heel snel, want de vrouwen uit het bestuur wilden ook in een praatgroep en de gesprekken werden steeds maar feministischer en de mannen steeds zenuwachtiger (één stortte zelfs helemaal in omdat hij ineens begreep ,dat hij zijn hele leven vrouwen had onderdrukt en ook helemaal het verkeerde beroep uitoefende). En toen kwam Femö met Rita Hendriks en Hillie Molenaar van Dolle Mina die ook al een praatgroep waren begonnen uit protest tegen hun communisten, die de leiding steeds maar niet uit handen wilden geven. Zij moesten van de Deense Roodkousen de mannen eruit gooien of zelf er uitgaan. Omdat we niet verwachtten dat het ons zou lukken om bij de meerderheid van de vrouwen uit onze clubjes steun te krijgen voor een radicaal-feministisch standpunt gingen we dus maar zelf. Maar dat is een ander verhaal.

MVM is nog wel zeventien jaar doorgedaan, heeft de Emancipatiecommissie geproduceerd, veel brieven geschreven via de Meld- en Regelkamer Twente en ook veel bewust geworden mannen bevrijd. Daar weet ik verder niets van. Maar ik heb eigenlijk de indruk dat de

Emancipatieraad precies is wat het oude MVM had willen wezen: deftig, deskundig op alle terreinen en af en toe toch heel kwaad omdat niets wat hij doet enig effect heeft.